

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİRİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ PROGRAMI**

**İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN OKUL
YÖNETİCİLERİNİN KAYNAŞTIRMA
UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS PROJESİ

SERTAÇ TOPCU

İSTANBUL, 2021

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİRİMLERİ ANABİLİM
EĞİTİM YÖNETİMİ PROGRAMI**

**İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN OKUL
YÖNETİCİLERİNİN KAYNAŞTIRMA
UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS PROJESİ

**SERTAÇ TOPCU
200512039**

**Proje Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Nihal SÖLPÜK TURHAN**

İmza :.....

İSTANBUL, 2021

İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN OKUL YÖNETİCİLERİNİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Sertaç TOPCU

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, İlkokullarda görev yapan okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırmada görüşlerini belirleyebilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden “durum ” çalışma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul İli Küçükçekmece İlçesinde İlkokullarda görev yapan görev yapan 4 okul müdürü ve 6 müdür yardımcısı oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular içerik analizi yöntemi ile çözümlenmeleri yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda; kaynaştırma uygulamasının gerekli olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmüş olup planlamada ve uygulamada eksikliklerin bulunduğu anlaşılmıştır. Okul yöneticileri kaynaştırma uygulamalarında görev ve sorumluluklarını eğitim ortamındaki özel eğitim öğrencisi için gereken fiziki şartları sağlamak, öğretmenlere ve velilere rehberlik etmek, kaynaştırma uygulamasının planlanması ve uygulamasında liderlik etmek ile hedefleri ulaşıp ulaşılmadığının denetleyerek dönütler ile süreçte tespit edilen eksikliklerin düzeltilmesini sağlamak olarak belirlenmişlerdir. Çalışmanın sonunda kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlar tespit edilmiş olup bunların çözümü ile ilgili öneriler sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlkokullar, okul yöneticileri, özel gereksinimli çocuklar, kaynaştırma uygulamaları

OPINIONS OF SCHOOL ADMINISTRATORS WORKING IN PRIMARY SCHOOLS ON INCORPORATION PRACTICES

Sertaç TOPCU

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the opinions of school administrators working in primary schools on inclusion practices. In the research, "case" study design which is one of the qualitative research methods was used in order to determine their views. The study group of the research consists of 4 school principals and 6 deputy principals working in primary schools in the Küçükçekmece, Istanbul. The data were obtained by semi-structured interview technique. The findings were analyzed with the content analysis method. As a result of the research; it was seen that there was a consensus on the necessity of inclusive practice, and it was understood that there were deficiencies in planning and implementation. School administrators' duties and responsibilities in inclusion practices are determined as providing the physical conditions required for the special education student in the educational environment, guiding teachers and parents, leading the planning and implementation of the inclusion application, and ensuring that the deficiencies identified in the process are corrected by checking whether the goals are achieved or not. At the end of the study, the problems experienced in inclusion practices were determined and suggestions for their solution were listed.

Keywords: Primary schools, school administrators, children with special needs, inclusion practices

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6. Tanımlar.....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
ALANYAZIN.....	5
2.1. Özel Eğitim.....	5
2.2. Kaynaştırma Uygulamaları.....	6
2.3. Kaynaştırma Uygulamalarının Bileşenleri.....	7
2.3.1. Destek Eğitim Hizmetleri.....	8
2.3.2. İşbirliği.....	10
2.3.3. Sınıf Öğretmeni.....	11
2.3.4. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen.....	12
2.3.5. Özel Eğitim Öğretmeni.....	13
2.3.6. Okul Yöneticisi.....	14
2.4. İlgili Araştırmalar.....	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	17
YÖNTEM.....	17
3.1. Araştırma Modeli.....	17
3.2. Çalışma Grubu.....	17
3.3. Verilerin Toplanması.....	18
3.4. Verilerin Analizi.....	19
3.5. Geçerlilik ve Güvenirlilik.....	19

3.6. Bulgular.....	20
3.7. Tartışma ve Sonuç.....	23
KAYNAKÇA.....	26

GİRİŞ

Temel haklarımızdan biri olan eğitim hakkı tüm çocuklar için geçerlidir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 1948 yılında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde insanların hür ve hakları bakımından eşit doğdukları, ırkı, ten rengi, cinsiyeti, dili, inancı, siyasi düşüncesi veya diğer herhangi bir fark gözetmeksizin tüm bireylerin bu haklardan ve hürriyetlerden istifade edeceği vurgulanmaktadır. Bildirgede ayırım gözetmeksizin herkesin eşit haklara sahip olması gerektiği vurgulanırken, bireysel özellikler nedeniyle özel çocukların eğitim hakkından akranları kadar yararlanamadıkları görülmektedir. Eğitim sisteminin öncelikli hedefi tüm çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için örgütlenmek ve eğitimde eşitliği sağlamaktır.

Geçmişten günümüze özel eğitim öğrencileri için şartlar ve uygulamalar iyileşse de, bireysel ve gelişimsel özellikleri açısından farklı olan bu çocuklar, eğitim haklarını bazı fiziksel ve sosyal sınırlar çerçevesinde kullanabilmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden 45 yıl sonra imzalanan Salamanca Bildirisi, sınırların zorlanılmasında gösterilen en önemli adımlardan biridir. Salamanca Bildirisi, özellikle özel eğitim ihtiyaç duyan çocuklar olmak üzere, okulları tüm çocuklara hizmet verecek şekilde oluşturarak "herkes için eğitim" hedefini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır(Salamanca Bildirisi, 1994). Çocukların bireysel özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınarak her bireyin eğitim hakkına sahip olduğu ilkesi üzerinde durulmuş olup, tüm öğrencilerin temel eğitimlerine devam etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Salamanca Bildirisi'nde vurgulanan eğitim sistemi, farklı sebepler olmadıkça, bütün çocukların İlkokullarda, eşitlik temelinde, kaliteli bir eğitim anlayışına dayanmaktadır.

Çocukların bilişsel veya gelişimsel farklılıkları, eğitim haklarına engel değildir. Zihin yetersizliği, bedensel engelleri ve gelişimsel geriliği olan çocukların, hem akademik hem de sosyal beceri performansları akranlarından farklılık gösterebilmektedir. Bu sebepten dolayı çocukların ihtiyaçlarına yönelik bir eğitim programının hazırlanması ve uygulanması, onların kendi kendilerine yeten bağımsız bir birey olmalarına hizmet eder ve bu bireylerin sosyal hayata katılmalarını sağlar. Özel ihtiyacı olan bu

öğrencilerin akranı olan diğer öğrencilerle birlikte aynı eğitim ortamında bulunmaları onların gelişimi ve uyumu için çok önemli fırsatlar sunar.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Problem Durumu

Türkiye’de 1983 yılında ilk olarak uygulamaya konulan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası’ndan bugüne kadar özel gereksinimli öğrencilere kaynaştırma uygulamaları içinde birçok eğitim verilmiştir. Halen yürürlükte olup, değişen şartlara göre düzenlemeler yapılan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021)’nde ise kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili açıklamalar ve uygulamalarına dair hükümler yer almaktadır. Yürürlükte olan yönetmelikte kaynaştırma uygulamalarının ne olduğu, okullarda nasıl uygulanması gerektiği, özel gereksinimli çocuklara nasıl bir eğitim hizmeti sunulması gerektiği ve hizmet sunulan kişilerin rol ve sorumluluklarının neler olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmanın da konusunu oluşturan okul yöneticilerinin görevleri de ilgili yönetmelikte şu şekilde açıklanmıştır:

- a) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ve ailelerine yönelik özel eğitim hizmetlerinin verilmesi için uygun şartları sağlar.
- b) Özel eğitimin uygulanması için, kurulların kurulması, birimlerin oluşumu ile bunların görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlar.
- c) Okulundaki öğretmenlerin iş birliği içinde özel eğitim uygulamalarını gerçekleştirmelerini sağlamaktır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği detaylı bir şekilde kaynaştırma uygulamalarına ilişkin gerekli bilgiyi verse de son yıllarda, özel ihtiyaç sahibi bu öğrencilere gösterilen özene rağmen, uygulamayla ilgili ilkokullarda sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Berkant ve Atılgan (2017) yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime yönelik yaşadıkları sorunları, Yazıcıoğlu (2020) kaynaştırma eğitime yönelik yapılan yasal düzenlemeleri uygulama sürecinde okul müdürlerinin yaşadıkları sorunları, Tunalı Erkan (2018) tarafından yapılan çalışmada DEO uygulamasına ilişkin sorunları araştırmışlardır. Gök ve Dokumacı (2021) ise yaptıkları araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle öğrencileri değerlendirmede yaşadıkları sorunları işlemişlerdir. Bu sorunların aşılmasında okul yöneticilerinin

görüşleri ve sahada uyguladıkları yöntemler oldukça önemlidir. Çünkü eğitim alanında yöneticilerin ve öğretmenlerin uygun bulmadığı değişmeyi yapmak zordur (Taymaz, 2009, s.64).

Çağdaş yönetim yaklaşımlarını benimseyen bir yönetici, kaynaştırma uygulamalarının paydaşları olan müdür yardımcılarının, sınıf öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenlerinin, psikolojik danışman ve rehber öğretmenin, özel gereksinimli bu öğrenciler ile akranlarının, tüm velilerin, okuldaki diğer personelin arasındaki dengeyi kurarak olumlu bir ortam oluşmasını sağlar. Eğitimin paydaşı olan okul idarecilerinin kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması, kaynaştırma uygulamalarını kolaylaştırır ve bu da hedeflenen başarıyı getirir (Batu, Kırcaali-İftar, 2006, s.39). Yapılan alanyazın taramasında kaynaştırma uygulamaları ile ilgili birçok araştırma bulunmasına karşın İlkokullarda görev yapan okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerine yönelik doğrudan bir araştırmaya az rastlanmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada ilkokullarda görev yapan okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri belirlenmek istenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, İlkokullarda görevli yöneticilerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin deneyimlerinin belirlenebilmesidir. Bu amaç için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen unsurlar hakkındaki deneyimleri nelerdir?
2. Kaynaştırma Eğitiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin deneyimleri nelerdir ve sorunları nasıl çözmüşlerdir?
3. Kaynaştırma uygulamaları kapsamında okul yöneticilerinin görev ve sorumlulukları nelerdir?
4. Kaynaştırma uygulamalarında başarı nasıl artırılabilir? Bu konuda öneri ve görüşleri nelerdir?
5. Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin uygulamada olan mevzuatın uygulanışına ilişkin deneyimleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde kaynaştırma uygulamaları son yıllarda okullarda hızla yaygınlaşmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin fark edilme, tanılanma ve kabullenme süreci, uygulanan eğitim politikalarının da etkisiyle öğrencinin yararına olacak şekilde yürütölmektedir. Bu nedenle kaynaştırma uygulamalarının başarıyla yürütölebilmesinde, okul yönetimine büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. Diler (1998, s.158)' e göre okul müdürleri ve müdür yardımcılarının, kaynaştırma uygulamalarını benimsenmesi, güncel yasal mevzuata hâkim olunması ve uygulanmasında lider konumundadır.

Kaynaştırma uygulamaları ile ilgili okul yöneticileriyle yapılan çalışmalar çok az sayıdadır. Bu bağlamda araştırmada elde edilen bulgularla İlkokullarda çalışan okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili karşılaştıkları sorunlar, başarılarını etkileyen unsurlar, bu unsurlarla ilgili yaptıkları çalışmalar, uygulamalarda yeterince yararlı olup olmadıklarını irdeleyerek, okul yöneticilerine farklı bakış açıları kazandırarak, alanyazına ışık tutacak bir kaynak kazandırılacağı umulmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan İlkokul yöneticilerinin görüşmede sorulara samimi bir şekilde doğru olarak cevap verdikleri, araştırmada kullanılan veri toplama aracının geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma İstanbul İli Küçükçekmece İlçesinde bulunan dört ilkokulda görev yapan yöneticiler ile sınırlıdır. Araştırma 5 adet sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kaynaştırma Uygulamaları: Özel eğitim gereksinimine ihtiyacı olan çocukların her tür ve kademedede diğer akranlarıyla karşılıklı etkileşim ve iletişimde bulunmalarını ve eğitimin hedeflerini en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla diğer öğrenciler ile birlikte tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak verilen eğitimidir (ÖEHY, 2021).

Özel Gereksinimli Birey: Gelişim ve bireysel özellikleri ile eğitim yeterlilikleri bakımından yaşlıtlarından farklılık gösteren bireydir (ÖEHY, 2021).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) : Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların okudukları sınıf düzeyi esas alınarak gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları ve gelişimlerine göre hedeflenen kazanımlara ulaşmaya yönelik planlanan ve bu çocuklara verilecek destek eğitimlerini de içeren özel eğitim programıdır (ÖEHY, 2021).

Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) : Özel Eğitim Yönetmeliği kapsamında Rehberlik hizmetleri ile özel eğitim hizmetlerini planlayarak bu plan çerçevesinde, uyumlu bir şekilde paydaşları ile birlikte uygulayan birimdir. (ÖEHY, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN

Özel eğitim olarak tanımlanan bireylerin eğitim hakları için yaşadıkları farklılıklara yönelik özel bir eğitim almaları gerekmektedir. Özel eğitim, özel gereksinimi olan öğrencilerin bağımsız bir birey olması ve topluma kazandırılmasında yarar sağlamaktadır. Bu noktada izleyen başlıklarda sırasıyla özel eğitim ve bu projenin çalışma konusu olan kaynaştırma uygulamaları, kapsamı ve bileşenleri sırasıyla detaylı şekilde açıklanmış olup kaynaştırma uygulamalarına dair yapılan araştırmalar incelenmiştir.

2.1. Özel Eğitim

Eğitim, bir toplumu oluşturan bireyleri şekillendirme gayretidir. Kişilerin bireysel farklılıklarını, mevcut olanaklarını hayata taşıyarak en iyi bir biçimde eğitilmeleri ise eğitimin önemli bir boyutudur. Eğitim, insanların en temel haklarından ve çağdaş toplumlarda sadece bireyler tarafından değil, yasalar ve kurumlar tarafından da koruma altındadır (Çotuksöken, 2003, s.77).

Eğitim aynı zamanda kişilerin kendi yetenek ve özelliklerini fark edip bunları geliştirmesine, sahip olmak istedikleri potansiyel güç ile sahip oldukları arasındaki mesafenin kapanmasına, kendisinin özgünleşmesine, topluma ve çevreye uyum sağlamasına, hayatı daha özgün anlamlandırmasına katkı eder. Bir başka deyişle insanların kendi algılarını biçimlendirerek hayatlarına olumlu olarak yön vermelerini sağlar.

Eğitim sisteminin en önemli özelliklerinden biri, bireysel farklılıkların dikkate alınarak eğitim ortamlarının düzenlenmesidir. Bireylerin özel gereksinimleri doğrultusunda uygulanan bu eğitim, onların fiziksel ve zihinsel gelişim özelliklerine göre planlanmalıdır. Farklı gereksinimleri olan bireylerin eğitimden yararlanabilmesi için, eğitim ortamlarında düzenlemeler yapılmaktadır. Farklı gereksinimi olan bu öğrencilere konulan tanıya göre eğitim sistemleri içinde özel eğitim kapsamında eğitim öğretimlerini sürdürebilmektedirler. Tanılanan bu bireylere özel gereksinimli öğrenci denilmektedir.

ÖEHY 2021'in birinci bölüm dördüncü maddesi t bendinde, özel eğitime ihtiyacı olan bireyi : "Bireysel ve fiziksel gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey" olarak tanımını yapmaktadır. Bu noktada özel gereksinimli bireyi, eğitimcileri ve aileleri doğrudan ilgilendiren süreç, bu bireye verilmesi gereken eğitim özel eğitimidir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021)' nin 4. Maddesinin ş bendine göre özel eğitim "Fiziksel ve zihinsel özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından yaşlılarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve yetiştirilmiş personel ile uygun eğitim ortamlarında verilen eğitimidir."

Yönetmelikte yer alan tanımdan anlaşıldığı gibi bir bireyin özel eğitim hizmetinden faydalanması için özel gereksinimli bireylere özgü farklı eğitim ortamları bulunmaktadır. Bu ortamlardan birini de normal öğrencilerle aynı sınıfta bulunan kaynaştırma ortamları oluşturmaktadır.

2.2. Kaynaştırma Uygulamaları

Özel gereksinimi olan öğrencilerin akademik ve sosyal açıdan istenilen becerileri edinmeleri, onların eğitim ortamlarında daha başarılı olmalarını sağlar (Batu, 2000, s. 42). Kaynaştırma ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin alan yazın da farklı ifadeler kullanılmaktadır. Kargın (2004, s.2)'a göre kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin, yaşlılarıyla aynı sınıfta, özel eğitim desteği ile eğitilmelerinin yürütülmesidir. Gözün ve Yıkılmış (2004, s.67) ise kaynaştırma eğitimini özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim ortamlarında kendi akranlarıyla birlikte, destek özel eğitim hizmetlerinin de sağlanmasıyla aynı eğitim sürecini görmesidir.

(Güven (2021, s.145)'de, kaynaştırma eğitimi, eğitim ortamlarında gerekli düzenlemeler yapılarak özel gereksinimi olan ve olmayan bireylerin birlikte eğitim almaları olarak ifade edilmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021)'nin dördüncü maddesi ö bendinde ise kaynaştırma eğitimini özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki akranları ile karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak eğitim hedeflerinin gerçekleşmesi için tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim şekli olarak tanımlanmıştır.

Yapılan farklı açıklamalardan da anlaşılacağı üzere kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli birey eğitim ortamında normal gelişim gösteren akranlarıyla öğrenimini sürdürmektedir (Güzel, 2014, s.49).

2.3. Kaynaştırma Uygulamalarının Bileşenleri

Bireyin hayatının başlamasıyla birlikte bazılarında normal gelişen akranlarına göre belirgin farklılıklar gözlenebilmektedir. Bu farklılık bireyin okul ortamında fark edilmesiyle birlikte özel gereksinimin tanımlama süreci başlamaktadır. Tanılama, beraberinde özel gereksinimli bireyler için ideal ortamını da sunmalıdır. Özel gereksinimli bireyler, eğitim gereksinimine göre normal bireylerle birlikte kaynaştırma ortamlarına da yerleştirilebilir.

Özel gereksinimli bireyin kaynaştırma uygulamalarında en iyi şekilde faydalanabilmesi için, birçok unsurun bir arada uyumlu olmasıyla mümkündür (Atkın, 2011, s.). Gerekli hazırlıkların, uyarlamaların yapılması, genel ilkelerin hayata geçirilmesi ve hedeflerin karşılanması, kaynaştırma uygulamalarının plana uygun ve doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesini sağlar (Kargın, 2004, s.15).

Kaynaştırma uygulamalarının tanımında da yer alan destek özel eğitim hizmetlerinin, uygulamasında sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, özel eğitim öğretmeni, okul yöneticisi, aileler, tüm paydaşlar arasındaki iş birliği bileşenleri ile uyumlu olması, uygulamanın amacına tam anlamıyla ulaşabilmesi için oldukça önemlidir.

2.3.1. Destek Eğitim Hizmetleri

Uygulama olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021)'nin dördüncü maddesi 1 bendinde destek eğitim hizmetini; özel eğitim gereksinimi olan bireylerin özel eğitim ihtiyaçlarına göre bireye, ailesine, öğretmenlere ve diğer okul çalışanlarına, uzman personel ve gerekli araç-gereçlerle sunulan hizmet olarak tanımlamaktadır.

Okullardaki kaynaştırma uygulamalarından beklenen yararın sağlanmasında destek eğitim hizmetlerinin önemi inkar edilemez. (Batu ve Topsakal, 2003, s. 19). Kaynaştırma özel öğrenim öğrencileri için, öğretmenlerle uzmanların iş birliği içerisinde olduğu, sağlıklı bir şekilde uygulanan destek eğitim hizmetlerinin yarar sağlayacağı düşünülmekte olup; kaynak oda, sınıf içi yardım, özel eğitim danışmanlığı biçiminde sınıflandırılmaktadır.(Gürgür ve Uzuner, 2010, s.279; Batu, 2000, s. 36; Kırcaali-İftar, 1998, s. 22).

Özel gereksinimli bireylerin ilkokul başlamasıyla birlikte, özel eğitim sınıflarındaki davranış bozuklukları ve bu öğrencilerin, ilkokul eğitim ortamlarında sunulan eğitimden hedeflenen kadar fayda sağlayamaması gibi yaşanan olumsuzluklardan dolayı araştırmacılar, bu kısıtlayıcı eğitim ortamlarında farklı olarak yaşanan sorunları çözümlenebilecek yeni eğitim ortamları arayışına girmişlerdir (Güven, 2021, s. 149). Bu hizmet türü, destek eğitim odaları ile başarılı olabilecek bireyler için geliştirilmiş olup, özünde dezavantajlı gruplardan oluşan öğrencilere eğitim verilmesi uygulamasıdır (Güven, 2021, s. 149).

DEO hizmetinde, ilkokulda kademesindeki sınıflarında eğitim görmekte olan özel eğitim öğrenci, eğitim olanaklarından daha iyi faydalanabilmesi için dersten alınarak ayrı bir ortamda daha az aynı düzeyde akranlarıyla eğitimini sürdürmektedir. Burada özel gereksinimli öğrenciye, özel eğitim öğretmeni ile bireysel veya küçük grup ile eğitim verilir. Küçük grup olarak DEO desteği sağlanacağında destek eğitim odasında öğrenci sayısının beş kişiyi, her bir kaynak oda öğretmenin de 20 öğrenciyi geçmemesine dikkat edilir. (Batu, 2000, s.36). Sınıf öğretmeni ile DEO öğretmeni sürekli iletişim halinde olup, iş birliği sağlamalı eğitimlerin birbirine paralel olarak verilmesidir (Kırcaali, 1998, s. 22).

Sınıf içi yardım, Destek eğitim odası özel gereksinimli öğrencinin sınıftan alma yöntemine karşı, ilkokul eğitim sınıfında normal gelişim gösteren yaşlıları ile birlikte

sınıf ve özel eğitim öğretmeniyle birlikte eğitim yapılmasına dayalı uygulamadır. (Güven, 2019, s. 2). Sınıf içinde özel eğitim öğrencisine, özel eğitim öğretmeni ile sınıf öğretmenine iş birliği içinde destek sağlar (Bishop, 2016, s.10; Çolak, 2007, s.5). Sınıf içi yardım da öğrenciye aktif öğrenme olanağı sunulması, normal gelişim gösteren sınıf arkadaşlarıyla etkileşim ve iletişim halinde olması, kendi akranlarından geride kalmaması açısından yararlı olduğu görülmektedir.

Özel eğitim danışmanlığı, dolaylı bir eğitim hizmetidir. Danışman, danışan ve hakkında danışılan olmak üzere üç temel öğeden oluşur. Sınıf öğretmeni, özel eğitim öğrencisine daha iyi hizmet verebilmek için özel eğitim danışmanına danışır. Okulda bulunan, özel eğitim öğretmeni ya da rehber öğretmen özel eğitim danışmanlarıdır. Bireysel eğitim plan ve programlarını hazırlamak, davranış sorunlarını gidermek veya sorunlu öğrencilerin eğitsel değerlendirmeleri ile ilgili yardım almak özel eğitim danışmanına başvuru nedenleri arasındadır. (Batu, 2000, s.38).

Özel eğitim danışmanlığı, sınıf öğretmeni tarafından, kaynaştırma öğrencisinin davranış ve öğrenme güçlüğü sorunlarının çözümüne yardımcı olur. Sınıf öğretmenin mesleki bilgi ve yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlar (Kırcaali-İftar, 1998, s.23).

Özel eğitim danışmanlığının temel varsayımları özel eğitim danışmanlık hizmetinin ön plana çıkarak tercih edilmesine de sebep olmaktadır. Bu varsayımlar (Batu, 2000, s.38; Güven, 2021, s.152):

1. İlkokul öğretmenine gereken destek sağlandığında özel gereksinimli öğrencilere daha iyi bir eğitim verir.
2. Bu hizmette daha fazla öğrenciye yardımcı olunur.
3. Bu hizmet sayesinde öğrencilerin psikometrik değerlendirmeleri ile olumsuz etiketlenme olasılığı azalır.
4. Bu hizmetle farklı deneyim ve uzmanlığa sahip kişiler arasında iş birliği ve iletişim artar. (Batu, 2000, s.38; Güven, 2021, s.152)

Bununla birlikte özel eğitim hizmetleri danışmanlığı yaparken uyulması gereken ilkeler ise (Batu, 2000, s.38):

1. Danışmanın gönüllüğü esastır.
2. Danışan, danışmanın fikir ve tavsiyelerini kesin doğru olarak kabul etmek zorunda değildir.

3. Bu süreçte yapılan görüşmelerde gizlilik esastır.

Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde, ilkokullarda özel eğitim destek hizmetlerinin verilebilmesi için her bir destek türünde eğitimli personele ve eğitim ortamlarında gerekli düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır.

2.3.2. İşbirliği

Türk Dil Kurumunda iş birliğini, hedef ve yararları aynı olan bireylerin meydana getirdikleri çalışma ortaklığı olarak tarif etmektedir. Kaynaştırma uygulamalarında da özel gereksinimli öğrenci için eş güdüm içinde çalışarak birlikte hareket etmek gerekir (Cavyakar ve Diken, 2005, s.14). Kaynaştırma uygulamalarının tam anlamıyla amacına uygun, doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için genel ilkelerin yerine getirilmesi, bazı ön hazırlıkların ve düzenlemelerin yapılması, en önemlisi de temel ölçütlerin karşılanması önemlidir (Kargın, 2004, s.15). Bunun içinse, paydaşlar ve hizmetler arası eş güdümü sağlanarak iş birliğinin kurulması, ayrıca eğitim sürecinin sağlıklı olarak ilerlemesi için planlama yapılması gerekir (Gürsel, 2005, s. 155). Örneğin, sınıf ortamında sağlıklı iletişim sağlanması, okul yöneticisinin öğrencilerin özelliklerine uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar sunması kaynaştırma ortamını destekler, öğrencilerin başarılarını ve kendilerine güvenlerini etkiler (Ahmetoğlu ve Özdemir, 2012, s.69).

Kaynaştırma uygulamalarının başarısı için eğitim sistemindeki paydaşlar olan velilerin, öğretmenlerin, yardımcı öğretmenlerin, özel eğitim öğretmenlerinin, rehber öğretmenlerin, okul yöneticilerinin, toplum liderlerinin, kaynaştırma ile ilgili farkındalıklarının olması gerekir (Ahmetoğlu, Ünal ve Ergin, 2016, s.168). Sistemin içerisindeki öğretmenler, öğrenci ve bu öğrencilerin aileleriyle çalışırlar ve bu noktada iş birliği, kaynaştırma uygulamalarının da önemli bir parçasıdır. Özellikle ilk yönlendirme ve değerlendirme basamağında, BEP geliştirme, hizmet sağlama, çatışmaları çözme, ebeveyn/aile katılımında bir zorunluluktur (Yener ve Dayı, 2021, s. 78).

Kaynaştırma uygulamaları özel eğitim öğrencisi açısından değil, diğer normal gelişim gösteren öğrenciler, öğretmenler, aileler açısından da oldukça yararlı bir uygulamadır. Özel gereksinimli öğrencilerin ile normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı eğitim ortamında olması, normal gelişim gösteren çocukların, saygı duyma,

sorumluluk, yardımlaşma, hoşgörü gibi olumlu davranış özellikleri kazanmalarını sağlar. Tüm bunların başarıyla gerçekleşebilmesi ise kaynaştırma uygulamalarının paydaşları olan okul yönetimi, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, özel eğitim öğretmeni, fiziksel düzenlemeler, kaynaştırma öğrencisi ve ailesi, normal gelişim gösteren öğrenciler ve onların aileleri, özel eğitim hizmetleri, öğrenciye özgü uygulanan bireysel eğitim programlarının işbirliği içerisinde çalıştığı bir eğitim ortamında mümkündür.

İşbirliği içerisinde olması gereken tüm paydaşlar içerisinde kilit olanı sınıf öğretmenidir. Sınıf öğretmenin tutumu ve iletişimi diğer bileşenleri de etkileyecektir.

2.3.3. Sınıf Öğretmeni

Sınıf öğretmenleri, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerini planlamak ve uygulamak görevlerini yerine getirdiklerinden, kaynaştırma uygulamasının başarısındaki rolü benzersizdir (Nal ve Tüzün, 2011, s.14). Aynı zamanda, özel gereksinimli öğrencilerin fark edilip yönlendirilmesinde anahtar kişidir (İlk, 2014, s.23). Sınıf öğretmenleri, sınıf ortamında özel gereksinimli öğrenciyle sürekli birlikte dirler. Dolayısıyla bu öğrenciyi sürekli gözleyen ve okul ortamında en iyi tanıyan kişidir. Özel gereksinimli öğrencinin bireysel özelliklerine uygun gelişimlerinin sağlanması ve öğretim ortamının oluşmasında liderdir ve ekiple iş birliğini sağlarlar (Sucuoğlu, 2006, s. 6-7). Kaynaştırma öğrencisinin sınıfta ortaya koyacağı olumlu tutum ve davranışlar, normal gelişim gösteren öğrencilerin de davranışlarını etkilemesi açısından önemlidir. Ayrıca sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin, kaynaştırma öğrencisine karşı tutum ve davranışları ile ilgili bilgilendirme ve yönlendirmek gerekmektedir. (Kargın, 2004, s.15).

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarını kabullenip desteklemedikleri takdirde, sınıfındaki diğer öğrencilerinde kaynaştırma öğrencisini kabul edilmesi noktasında zorluklar yaşanabilmektedir. (Ülger, Ocak, Olur, 2020, s. 3). Bunun yanında, özel gereksinimli öğrencilerinin başarı gösterebileceklerine inanmalıdırlar, onlara yol gösterici olmalıdırlar. Öğretmenin, öğrencinin kapasitesine göre beklentisi arttıkça, özel gereksinimli öğrencilerin de kendilerine olan güveni artacaktır.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları sürecinde en önemli destekçilerinden birini de rehberlik ve psikolojik danışmanlık yapan öğretmen oluşturmaktadır. Hem sınıf ortamında hem de veli ile iletişim sürecinde denge kuran psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin okul hayatlarında önemli bir yere sahiptir.

2.3.4. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Rehberlik, daha çok öğrencinin kişilik gelişimi ile ilgilenen ve oldukça önemli olan bir hizmet türüdür (Demirel, 2010, s.7). Temel işlevi, en etkili şekilde yönlendirmek olan rehberlik (Külahoğlu, 2004, s.5), bireyin kendisini gerçekçi, doğru şekilde tanıması sürecinde ve sosyal hayata adapte olmasında bireye verilen destektir. Özoğlu (1997, s.34)'ya göre ise rehberlik, bireyin sağlıklı bir benlik algısı oluşturmasında, yeterlilikleriyle en üst düzeyde gelişim göstermesinde, problem çözme yetisini geliştirmesinde, mutlu bir hayat sürmesinde uzmanlarca sunulan bir hizmettir.

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021) 4y maddesinde, rehberlik servisi rehberlik hizmetlerinin yürütüldüğü birim, okul rehber öğretmenleri ise 47a maddesinde, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme biriminin bir üyesidir denilmektedir. Yönetmeliğe göre psikolojik danışman ve rehber öğretmenler; BEP planının yapılması, hayata geçirilmesi, takip edilmesi ve değerlendirilmesi koordinasyonun sağlanması, okuldaki diğer birim, kurullar, okul yönetimi ve öğretmenlerle iş birliği yapılması, öğretmenler ve aile birlikte bireysel gelişim raporunun hazırlanması süreçlerinde aktif rol oynar.

Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin, okullardaki BEP birimlerinin önemi ve özel gereksinimli öğrencilerin okulda ve sınıfta ihtiyaçlarının karşılanmasında psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin görevi oldukça fazladır. Öğrencinin genellikle sınıf öğretmeni tarafından fark edilmesinden sonra Rehberlik Araştırma Merkezi'ne yönlendirilmesi, raporunun alınması ve bireyselleştirilmiş eğitim programının (BEP) hazırlanma sürecine rehber öğretmenler liderlik ederler. Hem yönlendirme sürecinde hem de kaynaştırma uygulaması sürecinde ailelerle ve sınıf öğretmenleri ile iş birliği halindedirler.

Okullardaki kaynaştırma uygulamalarında tüm paydaşların ortak iletişim noktaları rehber öğretmenlerdir. Kaynaştırma sürecinin başarılı olması, rehber öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri, sınıf öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenleri ile kurdukları iletişimle doğru orantılıdır.

2.3.5. Özel Eğitim Öğretmeni

Özel eğitim sürecinde hiç kimse tek başına bir uzman değildir ve mutlaka diğer paydaşlarla dayanışma içinde olmak esastır. Paydaşların en önemlilerinden biri de özel eğitim öğretmenleridir. Özel eğitim öğretmenleri,

- a) Öğretim yöntemlerini uygulayabilmeli,
- b) Davranış problemleriyle kararlılıkla çözümleyebilmeli,
- c) Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamayı ve uygulamalı,
- d) Öğretimi en iyi şekilde planlamalı ve değerlendirmeli,
- e) Kişisel ve mesleki gelişimi sağlamalı,
- f) Engellilerle ilgili yasaları bilmeli,
- g) Ailelerle ve uzmanlarla iş birliği yapabilmelidir (Özyürek, 2008, s.209).

Özel eğitim öğretmenlerinin bilgi aktarıcıları aileler olduğundan aralarındaki iletişim özel gereksinimli birey için oldukça önemlidir. Dolayısıyla özel eğitim öğretmenlerinin sorumluluklarından biride, ailelerin özel eğitim sürecine aktif şekilde dâhil olmalarına rehberlik etmek, onları yönlendirmektir. Ailelerin eğitimin içinde olmayışı, aile rehberliğinin yetersizliği ve sürece dâhil olmak istememeleri, eğitimin başarısını olumsuz etkilemektedir (MEB, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2011, s.3-58).

Özel eğitim öğretmenlerinden beklenen bu niteliklerin gerçekleşmesi, diğer öğretmenler, okul yöneticileri ve ailelerin ortak hareket edebilmesine bağlıdır. Ortak amaç doğrultusunda planlamalar yapılarak sorumlulukların yerine getirilmesi, eğitim ortamındaki tüm öğrenciler açısından faydalı olacaktır. Okullarda bunları destekleyecek, kaynaştırma uygulamalarını sahiplenerek yürütülmesine yol gösterici olacak kişiler ise okul yöneticileridir.

2.3.6. Okul Yöneticisi

Yönetici; vizyoner yöneticilik özellikleri göstererek anlayışlı, açık ve eşit olmalı, düşüncelerini çevresiyle paylaşmalı, insan ilişkilerine ve katılıma önem vermelidir (Can, 2008, s.40). Eğitim yöneticisinden beklenen ise, eğitim çalışanlarına yaşamı kolaylaştırarak, yönetimin örgütsel amaçlarını gerçekleştirmesidir (Cemaloğlu, 2005, s.249).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021)'nin Üçüncü Kısım 49. Maddesine göre Okul Müdürü, Türk Millî Eğitim sisteminin amaçları ve ilkeleri çerçevesinde okulun hedeflerine uygun olarak idare edilmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur. Özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde okul müdürünün görev ve sorumlulukları:

- 1) Özel eğitim hizmetlerinin en iyi şekilde verilebilmesi için gerekli hazırlıkları yapar.
- 2) Özel eğitim hizmetlerinin uygulama sürecinde kurulların, birimlerin oluşumu ile bunların görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlar.
- 3) Özel eğitim hizmetlerinin uygulaması içinde olan paydaşların ile iş birliği içinde çalışmalarını sağlar.
- 4) Okuldaki personelin iş sağlığı ve güvenliğini sağlar.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021) 'nin Üçüncü Kısım madde 50(3) ve madde 51(3)'e göre Müdür Başyardımcısı ve Müdür Yardımcısı ise, özel eğitim hizmetlerinin etkili biçimde uygulanabilmesinde taraflar arasında koordinasyonu sağlamakla birlikte okul müdürünün vereceği görevleri yerine getirmekle yükümlüdür.

Okulda öncelikle okul müdürü olmak üzere tüm okul çalışanlarının, özel gereksinimli öğrencilerin de eğitimlerine devam etme hakları olduğunu kabullenmeli, onlara karşı destekleyici tutumlar sergilemeli ve kaynaştırmanın yararlı bir uygulama olduğuna inanmalıdır (Varol 2010,s.17). Çünkü okul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere karşı tutumları, okul personelinin de bu öğrencilere karşı tutumlarını etkilemekte olup eğitim hizmetlerinin kalitesini arttırmaktadır (Jamieson, 1984, s. 219).

Okul yönetiminin kaynaştırmanın uygulamasının öğrenci için yararlı olduğuna inanması, öğrenciler için oluşturulan eğitim ortamı bakımından oldukça önemlidir.

Hem sınıflardaki araç gereç ihtiyacının giderilmesi ve sınıflara verilen öğrenci sayıları açısından fiziksel ortamın düzenlenmesinde, hem de öğretmenlerin bilgilendirilmesi için yapılacak çalışmalarda okul yönetiminin katkısı önemlidir (Batu, 2003, s.23).

2.4. İlgili Araştırmalar

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde ilkokullarda kaynaştırma uygulamaları, paydaşların görevleri ile ilgili net bilgi verilse de uygulama aşamasında bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen en önemli unsurlardan biri de okul yöneticileri olup, bu başlıkta genel olarak okul yöneticileri ve kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Türkiye'de kaynaştırma uygulamaları ile ilgili araştırmaları incelediğimizde, farklı yönleri ile inceleyen pek çok araştırmanın olduğu, son yıllarda bu konuda yapılan araştırmaların arttığı görülmektedir.

Ahmetoğlu ve arkadaşları (2016), kaynaştırma uygulamalarının başarısını etki eden faktörleri değerlendirmek için bir ölçek geliştirmişlerdir. Çalışmada 121 sınıf öğretmenine, araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘‘Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısını Etkileyen Etmenler Ölçeği’’ uygulanmıştır. Ölçek 5’li derecelmeli 66 sorudan oluşmakta olup, alt boyutları belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi kullanılmıştır. Faktör analizi sonuçlarında belirlenen faktörlerden biri olarak okul idarecileri olarak belirlenmiştir. Ölçeğin farklı şehirlerde kaynaştırmanın başarısını etki eden faktörleri belirleyebilmek için okul idarecilerine de uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.

Bir diğer araştırmada Kargın ve arkadaşları (2003) ise, kaynaştırma uygulamalarına dair mevcut durumun tespiti amacıyla, 907 sınıf öğretmeni, 519 okul yöneticisi ve 1140 anne-babanın kaynaştırma uygulamalarına dair düşünceleri hakkında bir çalışma yapmışlardır. ‘‘Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Durum Saptama Anketi’’ ile bulgular elde edilmiştir. Türkiye’de kaynaştırmaya ilişkin birçok problem olduğu araştırmanın sonucunda görülmüştür. Araştırmada okul müdürlerinin büyük çoğunluğu okullarının kaynaştırma çalışmaları için uygun olmadığını ifa etmişlerdir. Personelin kaynaştırma konusunda yeterli mesleki bilgi birikimine sahip olmadığı, okullardaki eğitim ortamlarının uygun olmaması, sınıf öğretmenlerinin isteksiz

oluşu, sınıf mevcutlarının kalabalık olması ve diğer öğrencilerin ailelerinin olumsuz tutumlarını sebep olarak göstermişlerdir. Araştırmada okul müdürlerinin kaynaştırma konusunda eğitim almadıklarını bu konuda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca okul müdürlerinin çoğunluğu kaynaştırma öğrencisinin okullara yerleştirilmesinde önce kendilerine bilgi verilmediğini görüşlerinin alınmadığını belirtmişlerdir. Kaynaştırma öğrencisi sınıfına gelmeden önce eğitim öğretmeni sınıftaki öğrencileri ve eğitim ortamını; zaman ve kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle kaynaştırmaya hazırlanmadıklarını belirtmişlerdir. Son olarak kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesi için ekonomik ve profesyonel bir destek almadıklarını beyan etmişlerdir. (Kargın, Acar, & Sucuoğlu, 2003).

Bolat ve Ata (2017), yaptıkları araştırmada, bağımsız anaokullarında görev yapan yöneticilerin kaynaştırma uygulamaları konusunda görüşlerini incelemiştir. Bu araştırma, bağımsız anaokullarında yönetici olarak görev yapan 12 okul müdürü ile nitel araştırma yöntemini kullanarak durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu yolu ile elde edilmiştir ve bu veriler araştırmacılar tarafından okunarak içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, yöneticiler tarafından; kaynaştırma eğitiminin hedeflenen amaca ulaşmaktan uzak olduğunu, eğitim ortamında yapılacak iyileştirmelerle kaynaştırma öğrencisi için yararlı olabileceği anlaşılmıştır. Okul yöneticileri; kaynaştırma eğitimi ile ilgili eksik bilgilerinin olduğunu, tüm eğitim personeli için mesleki eğitimin hizmetçi eğitimlerle desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Yöneticiler ayrıca; kaynaştırma öğrencisinin öğretmen, öğrenci ve aileler tarafından benimsenmediğini, okullarda eğitim ortamlarının yetersiz ve uygun olmadığını, sınıfların kalabalık oluşu ve kaynaştırma öğrencisinin engeli sınıflarda çeşitli sorunlara neden olduğunu belirtmişlerdir.

Erdem ve Yıldız (2017)'da, kaynaştırma eğitiminde, öğrenci başarısında okul müdürlerinin tutumlarının incelenmesini amaçlayan bir çalışma yapmışlardır. Kaynaştırma uygulamaları yürütülen temel eğitim okullarında görev yapan sekiz okul müdürü ile odak grup görüşmesi yapılarak, elde edilen verilerle okul müdürlerinin kaynaştırma öğrencilerinin başarısı konusundaki algılarını, odak grup görüşmesi yönteminin sağladığı serbest tartışma ortamında tespit etmeyi amaçlanmıştır. Araştırmada okul müdürlerine hazırlanan on bir soru yöneltilmiştir ve

toplanan veriler, analizleri içeriz analiz yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmadan ayrı ortamlarda ve konunun uzmanı özel eğitimciler tarafından eğitilmeleri konusunda müdürlerin ortak bir görüşe sahip oldukları anlaşılmıştır.

Yazıcıoğlu (2020), ise temel eğitim okullarında görevli okul müdürlerinin, kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan yasal düzenlemeler hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Görüşmelerde 8 okul müdürüne görüşlerini belirlemek amacıyla, cep telefonunun ses kayıt uygulaması kullanılarak önceden hazırlanılmış yarı yapılandırılmış sorular yönetilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmesi yapılmıştır. Araştırmadaki bulgular, verilerin incelenmesi sonucu oluşan temalar dikkate alınarak, ülkemizde kaynaştırma eğitimindeki uygulanan yönetmeliğin eksikleri olmasına rağmen yeterli olduğu ancak uygulamasında sahada sorunlar yaşandığı belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, katılımcı bilgilerine, verilerin toplanmasına, analizine ilişkin bilgiler sunulacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada İlkokullarda görev yapan okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini belirleyebilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden “**durum** ” **çalışma deseni** kullanılmıştır. Bu araştırma deseninde, farklı disiplinlerde farklı şeyleri ifade etmek için bir olayın yoğun şekilde incelenmesi ile ilgilidir. Görüşmelerle tespit edilen verilerin derinlemesine ve boylamsal olarak incelenmesidir (Glesne, 2013). Durum çalışması deseninde bir duruma etki eden faktörler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve bu durumu nasıl etki ettikleri ve nasıl etkilendikleri üzerine çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma İstanbul İli Küçükçekmece İlçesinde bulunan rasgele seçilmiş 4 İlkokulda görev yapan 4 okul müdürü ve 6 müdür yardımcısı çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Katılımcılara araştırmanın amacı, yapılacak olan görüşmelerin bilimsel etik gereği gizli tutulacağı ve ses kaydı alınacağı belirtilerek gerekli bilgilendirmeler yapılarak izinler alınmıştır. Araştırmaya katılan yöneticilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1.

Araştırmaya Dâhil Olan Yöneticiye İlişkin Bilgiler

Kod İsim	Cinsiyet	Medeni Durum	Görev	Çalışma Süresi	Lisan üstü Eğitim Durumu
M1	E	Evli	Müdür	32 yıl	Eğitim Yönetimi
M2	E	Evli	Müdür	20 yıl	Eğitim Yönetimi
M3	E	Bekar	Müdür	18 yıl	Eğitim Yönetim
M4	K	Evli	Müdür	15 yıl	Yok
Y1	E	Evli	Müdür Yard.	20 yıl	Eğitim Yönetimi
Y2	K	Evli	Müdür Yard.	13 yıl	Eğitim Yönetimi
Y3	E	Bekar	Müdür Yard.	16 yıl	Yok
Y4	E	Evli	Müdür Yard.	15 yıl	Yok
Y5	E	Evli	Müdür Yard.	16 yıl	Yok
Y6	K	Bekar	Müdür Yard.	9 yıl	Yok
Toplam	10	Katılımcı			

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri toplanırken çalışmanın amacı doğrultusunda alan yazından hareketle yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışma grubuna demografik bilgileri ikinci bölümde ise yarı yapılandırılmış 6 adet sorudan oluşan görüşme soruları sorulmuştur. Tüm görüşmeler yüzü yüze yapılmış olup izin alınarak ses kaydı yapılmıştır. Bu

araştırmada katılımcılardan müdür olanların adları yerine M1'den M4'e kadar müdür yardımcısı olanların adları yerine Y1'den Y6'ya kadar kodlar kullanılmıştır. Verilerin toplanma sürecinde aşağıdaki görüşme sorularından yararlanılmıştır.

1. Okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen unsurlar hakkındaki deneyimleri nelerdir?
2. Kaynaştırma uygulamalarını yürütürken en sık karşılaştıkları sorunlara ilişkin deneyimleri nelerdir ve nasıl czmşlerdir?
3. Kaynaştırma uygulamaları kapsamında okul yöneticilerinin görev ve sorumlulukları nelerdir?
4. Kaynaştırma uygulamalarında başarı nasıl artırılabilir? Bu konuda öneri ve görüşleriniz nelerdir?
5. Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin uygulamada olan mevzuatın uygulanışına ilişkin deneyimleri nelerdir?

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda sıklıkla yararlanılan içerik analizinde, temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar cerevesinde bir araya getirerek ve okuyucunun anlayacağı şekilde bunları düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve şimşek, 2011, s. 227). Calışma grubu ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler önce kavramsallaştırılmış daha sonra ortaya cıkan kavramları mantık cerevesinde düzenlenerek temalar oluşturup sonuçlara ulaşılmaya calışılmıştır.

3.5. Geçerlilik ve Güvenirlilik

Araştırma sürecinde araştırma yöntem ve aşamalarını açık bir şekilde ifade edilmesi, araştırmanın işlenmemiş verilerin başkaları tarafından incelenecek şekilde saklanması bu araştırmanın dış güvenliğini sağlayan hususlardır. Araştırmanın amacının açık şekilde ifade edilmesi, araştırma verilerinin amaca uygun olarak elde edilmeye calışılması ve analiz edilmesi araştırmanın i güvenliğini sağlayan nitelikler olarak değerlendirilir. (Yıldırım ve şimşek, 2011)

3.6. Bulgular

Araştırmaya katılan Küçükçekmece ilçesinde bulunan ilkokullarda toplam 107 öğrencinin tam zamanlı kaynaştırma eğitim aldığı belirlenmiştir. İlkokul yöneticilerinin görev aldıkları okullardaki eğitim sınıflarında her sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunduğu, M2, M3, M4'ün görev yaptığı okullardaki bazı sınıflarda eğitim gören kaynaştırma öğrenci sayısının 3 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Okul Yöneticilerinin Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısını Etkileyen Unsurlar Hakkındaki Deneyim ve Görüşlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısını Etkileyen Unsurlar	Frekans	Yüzde
Tanılama ve yerleştirmeye ilişkin sorunlar	7	38,9
Eğitim ortamı ve olanaklar	2	11,1
Ailenin katkısı	1	5,6
Sınıf öğrenci sayıları	4	22,2
Öğretmenin bilgi ve tutumu	2	11,1
Sınıftaki diğer öğrenci ve velilerin tutumu	2	11,1
Toplam	18	100

Tablo 2'de görüldüğü üzere ilkokul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarının başarısı etkileyen en önemli faktör olarak tanılamayı görmektedir. Tanılamanın doğru yapılması uygulamada sorunlara neden olduğu ve başarıyı olumsuz etkilemekte olduğunu ifade edilmektedir.

Tanılamalarda sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, müdür tarafından doldurulan eğitsel değerlendirme formu Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından dikkate alınmamaktadır[M2]. Tanılama aşamasında velilerin çocuklarının iler ki yaşantılarında olumsuz olarak karşılımlarına çıkmasından korktukları için kurullu etkilemektedir[Y1].

Kaynaştırma uygulamalarının sınıf öğrenci sayısı ile sınıfta bulunan kaynaştırma öğrenci sayısının başarıyı etkilen unsur olarak öne çıktığı görülmektedir.

Öğretmenlerimizin, kaynaştırma öğrencisi ile ayrıca zaman ayıra bilmesi için sınıf öğrenci sayılarımızın az olması önem teşkil etmektedir. Maalesef öğrenci sayılarımız kalabalık olması nedeniyle kaynaştırma öğrencisine yeterli zaman ayıramamaktadırlar[M4]. Okulumuzda kaynaştırma öğrenci sayılarının çok olması ve yerleştirmenin doğru yapılmaması nedeniyle okulumdaki bazı sınıflarda ikiden çok kaynaştırma öğrencisi bulunmaktadır[Y2].

Tablo 3. Kaynaştırma Uygulamalarını Yürütürken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Deneyimlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırma Uygulamalarını Yürütürken Karşılaştıkları Sorunlar	Frekans	Yüzde
Okulların fiziksel yetersizliği	3	9,4
Velilerin RAM'a yönlendirmek istememeleri	3	9,4
Sınıftaki kaynaştırma öğrenci sayılarının çok olması	3	9,4
Velilerin beklentisi	2	6,3
Öğretmenin çocuğu kabul etmemesi	6	18,7
Sınıf arkadaşlarının dışlaması	2	6,3
Tanılananın doğru yapılamaması	5	15,5
Sınıfların kalabalık olması	6	18,7
Öğretmenin mesleki yetersizliği	2	6,3
Toplam	32	100

Tablo 3'de görüldüğü üzere ilkökul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarını yürütürken karşılaşılan sorun olarak öğretmenin öğrenciyi kabul etmemesi ve sınıfların kalabalık olması en çok ifade edilen sorun olarak görülmüştür. Diğer bir sorun olarak tanılananın doğru olarak yapılamaması görülmektedir.

Okulumuzda kaynaştırma öğrenci sayılarının çok olması ve yerleştirmenin doğru yapılmaması nedeniyle okulumdaki bazı sınıflarda ikiden çok kaynaştırma öğrencisi bulunmaktadır[Y2]. Bazı öğretmenlerimiz sınıf düzenlerini ve başarısını olumsuz etkileyeceğini düşünmeleri nedeniyle sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olsun istememektedir[M1]. Kaynaştırma öğrencisi öğretmenimiz ve sınıf arkadaşları benimsememek ve dışlamaktadırlar[Y1].

Tablo 4. Kaynaştırma Uygulamaları Kapsamında Okul Yöneticilerinin Görev ve Sorumluluklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırma Uygulamalarında Okul Yöneticilerinin Görevleri ve Sorumlulukları	Frekans	Yüzde
Gerekli olanakları sağlamak	8	33,3
Rehberlik etmek	4	16,7
Yönetmeliğin uygulanmasını sağlamak	3	12,5
Öğrencilerin tespit ve tanılanması süreçleri	3	12,5
BEP planlarının hazırlanması ve uygulanması	4	16,7
Denetim	2	8,3

Toplam	24	100
---------------	-----------	------------

Tablo 4’de görüldüğü üzere kaynaştırma uygulamaları kapsamında ilkokul yöneticileri en çok görev ve sorumluluk olarak gerekli olanakları sağlamak olarak ifade etmişlerdir. Yöneticilerin kendilerine görev olarak tanımladıkları rehberlik etmek kavramını öğrenci ve velisinin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi olarak ifade etmektedir.

Bedensel engelleri nedeniyle kaynaştırma eğitimine tabi olan özel eğitim öğrencilerimiz için gerekli olan fiziksel şartların sağlanması öğrencimizin eğitim alma hakkı nedeniyle bizlere önemli bir sorumluluk yüklemektedir[M1].

Tablo 5. Kaynaştırma Uygulamalarında Başarıyı Nasıl Artırabiliriz? Öneri ve Görüşleriniz Nelerdir

Mevzuatın Uygulanışına İlişkin Görüşleri	Frekans	Yüzde
Doğru tanılama	8	28,6
Özel eğitim alt sınıfları ve okulları	3	10,7
Hizmet içi eğitimlerinin artırılması	4	14,2
Yardımcı öğretmen uygulaması	1	3,6
Velilerin eğitilmesi ve desteklenmesi	3	10,7
Sosyal etkinliklerin yapılması	2	7,1
Sınıf öğrenci sayılarının düşürülmesi	5	17,9
Yarı Zamanlı Kaynaştırma	1	3,6
Destek eğitim odalarının açılması	1	3,6
Toplam	28	100

Tablo 5’de görüldüğü üzere kaynaştırma uygulamalarının başarının artırılmasını doğru tanılamaya ile ilişkilendirilmektedir. Sınıf öğrenci sayılarının düşürülmesi hem öğrencilerin hem de kaynaştırma uygulamasında başarılarının artıracağı ifade edilmiştir. Öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitimler ve kaynaştırma öğrencilerinin velilerinin eğitilmesi diğer öneriler olarak ifade edilmiştir.

RAM’daki görevlilerin verdikleri raporlar paydaşların görüşlerinin dikkate almadıkları öğrencinin o anki durumu ve ailenin etkisen de kalarak ciddi problemleri olan öğrencilere kaynaştırma raporu vermektedirler. Buda okulun ve sınıfın düzenini bozmaktadır [Y3]. Kaynaştırma tam gün kaynaştırma yerine yarım gün kaynaştırma uygulaması yapılması, günün kalan kısmında okulda bulunan kaynaştırma öğrencileri ile birlikte yardımcı öğretmen aracılığıyla sosyal veya sportif etkinliklere ayrılması öğrencilerin başarısını artıracığını düşünmekteyim[Y1].

Tablo 6. Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Uygulamada Olan Mevzuatın Uygulanışına İlişkin Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Mevzuatın Uygulanışına İlişkin Görüşleri	Frekans	Yüzde
Eğitsel değerlendirmenin doğru olarak yapılmaması	8	38,1
BEP planlarının öğretmenler tarafından uygulanması	4	19,0
Kaynaştırma öğrencilerin istedikleri okula gitmeleri	5	23,9
Evrak işlerinin çok olması	4	19,0
Toplam	21	100

Tablo 6’de görüldüğü üzere ilkokul yöneticileri kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak mevzuatın eğitsel değerlendirme aşamasında aksaklıklar olduğunu beyan etmişlerdir. BEP planlarının sınıflarda uygulanması aşamasında öğretmenin zorlandığı gereksiz evrak işlemleri nedeniyle uygulama aşamasında zorluk çektiklerini ifade etmiştir.

3.7. Tartışma ve Sonuç

Araştırmada kaynaştırma uygulamalarına ilişkin ilkokullarda görev yapan yöneticilerin görüşlerini aldığımız bu araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular ile alan yazı çerçevesinde değerlendirilerek tartışılmıştır.

Görüşme gerçekleştirilen ilkokul yöneticilerine göre kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktör olarak öğrenci tanılması, sınıf öğrenci sayısı, eğitim ortamı, öğretmenlerin yeterlilikleri ve diğer öğrencilerin özel eğitim öğrencisini benimseme seviyesi ile ailesinin tutum ve bilgisi olarak belirlenmiştir. Dağlı ve Öznacar’ın (2015) araştırmalarında ise dersliklerin düzeninin kaynaştırma öğrencileri için yeterli olmadığı, diğer akranlarının kaynaştırma öğrencilerine karşı tutumlarında problemler olduğunu belirlemiştir.

Bu araştırmada cevabı aranan diğer bir soru ise kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlardır. Bununla ilgili olarak ilkokul yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda, sınıfların kalabalık olması, öğretmenin kaynaştırma öğrencisini

benimsememesi, öğrenci tanımlarında yapılan yanlışlıklar, velilerin uygulamaya olan tutumu ile yüksek beklentisi, okulların yeterli olanaklara sahip olmaması olarak belirlenmiştir. Yılmaz ve Batu (2016) ise yaptıkları araştırmada kaynaştırma uygulamalarında ortaya çıkan sorunları, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, özel eğitim öğrencilerine göre okullarda fiziki şartların oluşturulmaması, öğrencilerin tanılmasının doğru olarak yapılmaması, ailenin yeterince bilgilendirilmemesi, sınıftaki diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine karşı olan olumsuz tutum ve davranış sergilemesi olarak. Yiğen (2008) ise özel eğitim öğrencisinin velisinin kısa sürede yüksek beklenti içinde olduklarını belirlemiştir.

Kaynaştırma uygulamalarında okul yöneticilerinin görev ve sorumlulukları olarak ise okulların gerekli olanakları sağlayarak özel eğitim öğrencisi için gereken fiziki şartları sağlamak, öğretmenlere ve velilere rehberlik etmek, kaynaştırma uygulamasının planlanması ve uygulamasında liderlik etmek ile hedefleri ulaşıp ulaşılmadığının denetimini yapılması, bu süreçte tespit edilen eksikliklerin düzeltilmesini sağlamak olarak belirlenmiştir.

Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin uygulamada olan mevzuat ile ilgili eksikler bulunduğu eğitim süreci içinde sorunlara neden olduğu görülmektedir. Eğitsel değerlendirmelerin yeniden düzenlenerek tanılama için kriterlerin oluşturulması özellikler sınıf ve okul düzenini bozabilecek öğrencilerin kaynaştırma eğitimi yerine özel eğitim okullarına veya özel eğitim alt sınıflarına yönlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. BEP planlarının ve evrak işlemlerinin çok olması personelde bir yük algısına neden olmaktadır.

Sonuç olarak kaynaştırma uygulamasını gerekli olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmüş olup eksikliklerinin planlamada ve uygulamada bulunduğu anlaşılmıştır. Kaynaştırma öğrencilerin tanılmasında etki altında kalmadan bilimsel veriler ışığında belli kriterlere göre yapılması, öğrencinin eğitim alacakları sınıfların fiziki şartlarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi, öğrenci mevcutları ile sınıfta bulunan kaynaştırma öğrenci sayılarının düşürülmesi, hizmet içi eğitimler ile okul personeline ve rehber öğretmenler aracılığıyla velilere eğitim ve bilgilendirilmelerin

yapılması yanı sıra düzenlenecek etkinlikler ile sosyalleşmelerinin sağlanmasının kaynaştırma uygulamalarında başarıyı artıracığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç Bolat ve Ata'nın (2017) araştırma sonucunda ortaya koydukları öneri ile paralellik göstermektedir. Bolat ve Ata okul idarecilerine ve öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin sürekli olarak yapılmasını, okulların personel ve fiziksel şartlarının sağlanması, ön hazırlık çalışmalarına önem verilmesini ve yarı zamanlı kaynaştırma yapılmasının yaygınlaştırılmasını önermektedir. Yılmaz ve Batu (2016) ise kaynaştırmanın uygulanmasının daha işlevsel olması için sınıf mevcutlarının azaltılmasını, okullara yerleştirme ve tanılama iş ve işlemlerinin daha dikkatli yapılmasını, eğitim ve öğretim süreçlerinin sağlıklı ilerleyebilmesi için gerekli iyileştirmelerin yapılması, yönetici, öğretmen, veli, rehber öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ve yasal düzenlemeler konusunda eğitilmesini, tüm paydaşların iletişim ve iş birliği içinde çalışması, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilere karşı olumlu tutum ve davranışlar sergilemelerine yönelik faaliyetler yürütülmesi, sınıfta kaynaştırma öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerine ek ders ücreti ile ilgili iyileştirme yapılmasını ve kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine katkı sağlayanları ödüllendirerek teşvik etmenin sorunların çözümünde yararlı olacağını ileri sürmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmetoğlu E. & Özdemir, H. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin yaşları ve mesleki deneyimleri açısından kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Journal Of Educational and Instructional Studies*. 2 (1). 2146-7463.
- Ahmetoğlu E. & Ünal A. M. & Ergin D. Y. (2016). Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen etmenler ölçeğinin geliştirilmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6 (2), 167-175.
- Atkın, N. (2013). Kaynaştırma. H. Avcıoğlu, (Ed.). İlköğretimde özel eğitim. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Batu, S. & Kırcaali-İftar, G. (2007). Kaynaştırma. Ankara: KÖK Yayıncılık.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetleri ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*, 2 (4), 35-45.
- Batu, S. (2003). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. (Ed. Eripek, S.), Özel Eğitim (15-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Batu, S., & Topsakal, M. (2003). Özel eğitim danışmanlığı süreci ve bir danışmanlık örneği. *Özel Eğitim Dergisi*, 4(1), 19-29.
- Berkant, H. G. & Atılgan, G. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *The Journal of Educational Reflections*, 1(1), 13-25.
- Bishop, E. N. (2016). *Collaborative team model: Desing for successful special education*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Northern Arizona University, Arizona.
- Blackford, S. C. (2010). *Knowledge and perceptions of students with disabilities in regard to a resource room in a private school*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cedarville University, Ohio.

- Bolat, E. Y. & Ata, N. (2017). Kaynaştırma eğitimi uygulamaları hakkında okul yöneticilerinin görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14), 165-185.
- Can, N. (2008). Okul yöneticilerinin yönetimde cinsiyet faktörüne ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(147), 35-41.
- Cavkaytar, A., & Diken, H. İ. (2005). Özel eğitime giriş. Ankara: Kök.
- Cemaloğlu, N. (2005). Türkiye’de okul yöneticisi yetiştirme ve istihdamı: var olan durum, gelecekteki olası gelişmeler ve sorunlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 249-274.
- Çolak, A. (2007). *Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çotuksöken, B. (2003). Felsefe Açısından Eğitim ve Kültür Kavramları
- Dağlı, G., Öznacar, B. (2015). An evaluation on mainstreaming practices of primary schools according to the views of school administrators, teachers, and parents. *Educational Sciences: Theory & Practice* • 2015 October • 15(5).
- Dede, Ş. (1996). Özel eğitim hakkında salamanca bildirisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (2), 91-94.
- Demirel, M. (2010). İlköğretim ve ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35 (17), 45-60.
- Diler, N. (1998). Kaynaştırma Kavramı, Kaynaştırma Uygulamaları ve Etkili Kaynaştırma İçin Yapılması Gerekenler. 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri, Edirne.
- Erdem, R. & Yıldız, N. G. (2017). Kaynaştırma yoluyla eğitimde öğrenci başarısı: okul müdürleriyle bir odak grup görüşmesi. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2), 90-115

- Glesne, S. (2017). Nitel araştırmaya giriş (Çev. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık
- Gök, R. & Dokumacı, A. H. (2021). Branş öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları sürecine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(16), 15-22.
- Gözün, Ö., Yıkmiş, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumların değişimindeki etkinliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77.
- Gürgür, H. & Uzuner, Y. (2010). Kaynaştırma sınıfında işbirliği ile öğretim uygulamalarına bakışın fenomenolojik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 275-333.
- Gürsel, O. (2005). Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF
- Güven, D. (2019). *Zihin yetersizliği olan öğrencilerin devam ettiği destek eğitim odası hizmetine yönelik bir durum çalışması*. (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Güven, D. (2021). Kaynaştırma uygulamaları ve destek özel eğitim hizmetlerine bir bakış. *International Journal of EurasiaSocialSciences (IJOESS)*, 12(43), 143-161.
- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar (Beykoz ilçesi örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İlk, G. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma ve uygulamalarına yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kargın, T. & Acarlar, F. & Sucuoğlu, B. (2003). Öğretmen, yönetici ve anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 55-76.
- Kargın T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-19.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 5 (2), 1-13.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. S. Eripek (Ed.), *Özel eğitim* (s. 17-25). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı.
- Külahoğlu, Ş. (2004). Okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik programlarının geliştirilmesi. Ankara: PegemA.
- MEB (2010). İlköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2021). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. 01.07.2021 tarih ve 31528 Sayılı Resmi Gazete.
- Nal, A. & Tüzün, I. (2011). Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirmenin etkililiğini artırmak için politika ve uygulama önerileri projesi. Eğitim Reformu Girişimi (ERG). Tohum Otizm Vakfı (TOHUM).
- Özoğlu, S. (1997). Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Özyürek, M. (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: özel eğitim örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 189-226.
- Sucuoğlu, B. (2006). Etkili kaynaştırma uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayınları.

- Şen, E. & Tankutay, H. (2021). Okul yöneticilerinin atanma usulüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 297-312.
- Taymaz, H. (2009). Okul yönetimi (9. Baskı). Ankara: Pegem.
- TDK (2021). <https://sozluk.gov.tr>
- Tunalı E. D. (2018). Ortaöğretim kurumlarındaki destek eğitim odası uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED)*, 2 (2), 17-30.
- Ülger, Y. & Ocak, G. & Olur, B. (2020). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları problemleri belirleme ölçeğinin geliştirilmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-12.
- Varol, Ç. (2010). İlköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), Ankara: MEB Kaynak Kitaplar Dizisi.
- Yazıcıoğlu, T. (2020). Okul müdürlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik yapılan yasal düzenlemelere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 168-181.
- Yener, C. & Dayı, E (2021). Kaynaştırma öğrencileri ile çalışma yapan uzmanlar arasındaki BEP sürecindeki iş birliğinin uzman ve aile görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 76-93.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, E. & Batu, E. S. (2016). Farklı branştan ilköğretim öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı, yasal düzenlemeler ve kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(3), 247-268.
- Yiğen, S. (2008). Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri (Yüksek lisans tezi). *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Eskişehir.